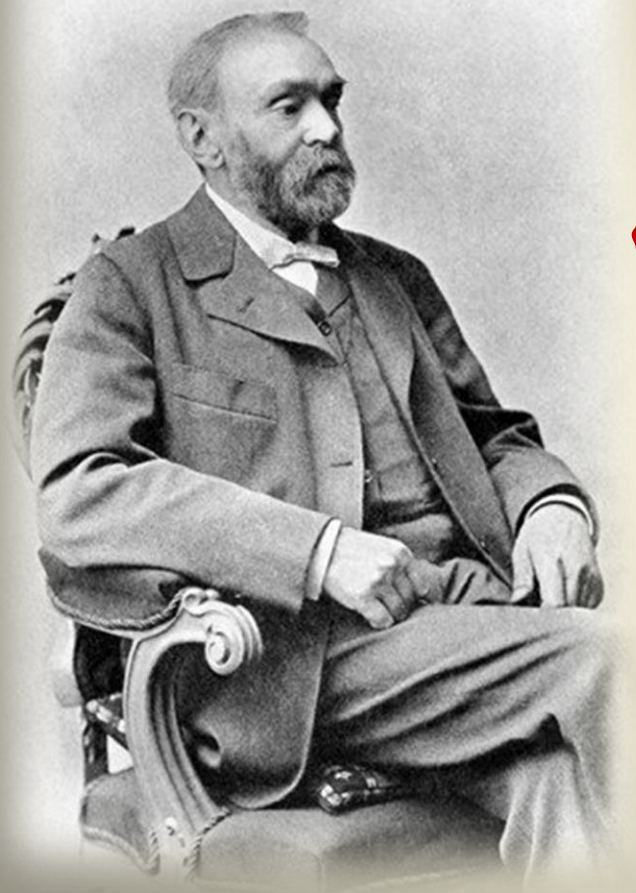

*Бібліотека
Уманського національного університету садівництва*

ВИСТАВКА-ДОСЬЄ

Нобелівська премія – історія заснування

*Підготувала:
провідний бібліотекар
Марія Миколаївна Фіткаленко*

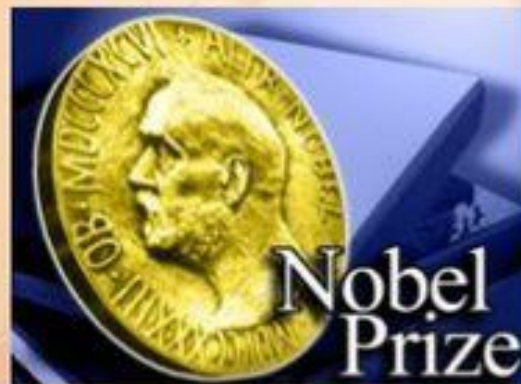
м. Умань, 2022

10 грудня 1901 року, в п'яту річницю смерті шведського інженера-хіміка, винахідника і промисловця, засновника Нобелівських премій Альфреда Бернхарда Нобеля (1833-1896), у Стокгольмі та Осло були вручені перші премії, які на сьогодні є одними з найпрестижніших міжнародних відзнак. Першими лауреатами стали: Вільгельм Рентген (Німеччина, фізика), Якоб Ван-Гофф (Нідерланди, хімія), Еміль Берінг (Німеччина, фізіологія і медицина), Франсуа Сюллі-Прюдом (Франція, література), Жан Анрі Дюнан (Швейцарія, премія миру) та Фредерік Пассі (Франція, премія миру). Традицію вручати премії саме в цей день (день смерті Нобеля) продовжено й нині. Наразі церемонія нагородження проходить в столицях Швеції та Норвегії. В Стокгольмі королем Швеції вручаються премії в галузі фізики, хімії, фізіології та медицини, літератури й економіки, а премія миру – в Осло головою Норвезького нобелівського комітету в присутності короля Норвегії та членів королівської родини. Разом з грошовою винагородою, лауреатам вручається медаль і диплом.

10 грудня

День Нобеля — це свято в Швеції, відоме усьому світу. У цей день у Стокгольмі проходить церемонія вручення Нобелівської премії.

Альфред Нобель

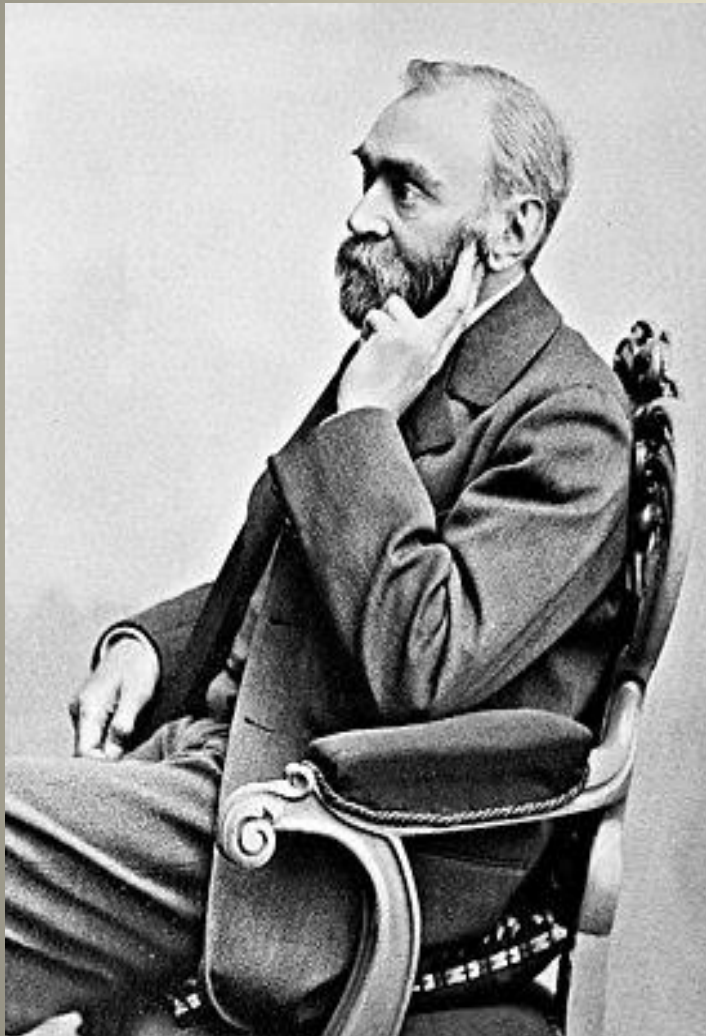

Народився 21 жовтня 1833 в Стокгольмі. Батько Нобеля був досвідченим інженером і неабияким винахідником, і намагався заснувати прибутковий бізнес в Швеції. У 1842 році, родина переїжджає в Санкт-Петербург, де батько очолював виробництво вибухових речовин. Тут батьки наймають Альфреду приватних вчителів. Він з легкістю освоює хімію і вільно говорить, крім рідного шведського, англійською, французькою, німецькою та російською мовами.

У 1850 р, коли Альфред досяг 17-річного віку, він відправився в подорож, під час якої відвідав Європу, а потім США. У Парижі він вивчав хімію, а в США зустрівся з Джоном Ерікссоном, шведським винахідником парової машини. Через 3 роки повернувшись в Санкт-Петербург, Альфред Нобель почав працювати в компанії батька, яка спеціалізувалася на виробництві боєприпасів в ході Кримської війни. Після закінчення війни, фірма стала виробляти деталі для пароплавів, що будувалися на Каспійському морі і річці Волзі. Повернувшись до Швеції з сім'єю, Альфред присвятив весь свій час механічним і хімічним експериментам.

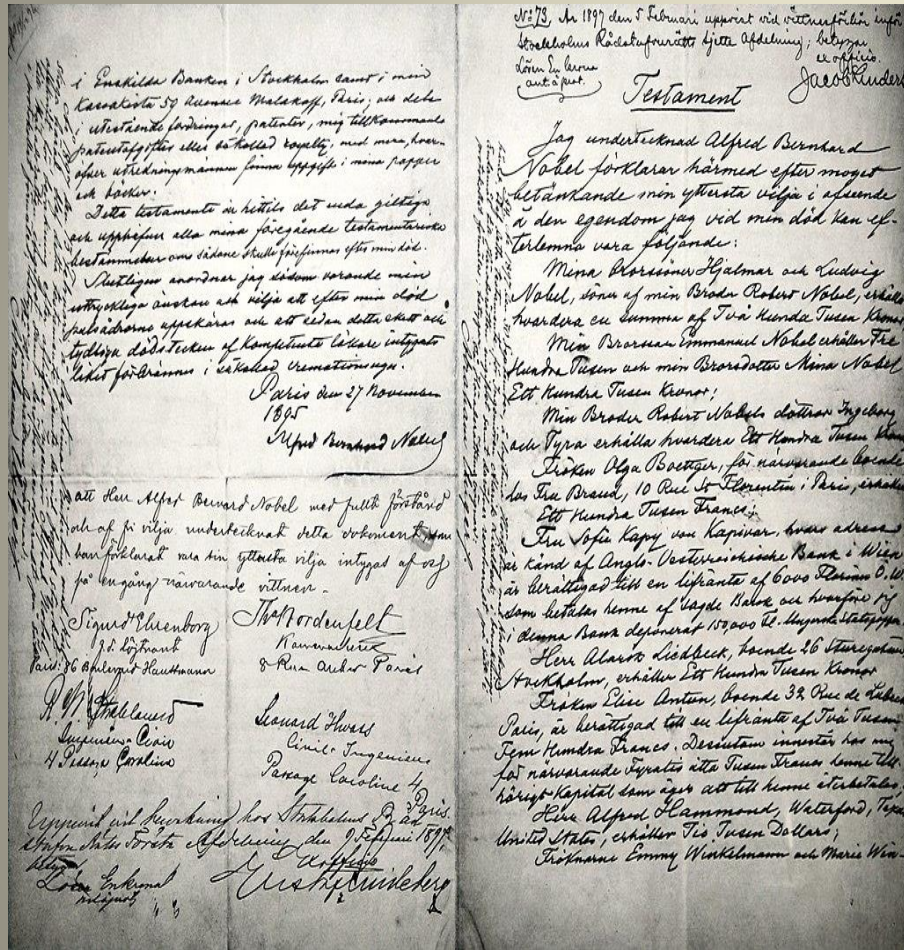
Альфред Нобель – винахідник детонатора

У 1863 році Альфреду вдалося винайти детонатор, який давав можливість використовувати порох для вибуху нітрогліцерину. Винахід створив йому репутацію і зробив найбагатшим хіміком в історії. Але успішний винахід обертається трагедією. Його стокгольмська лабораторія злітає в повітря. Від потужного вибуху гинуть його брат Еміль і близький друг, хімік Хетцман.

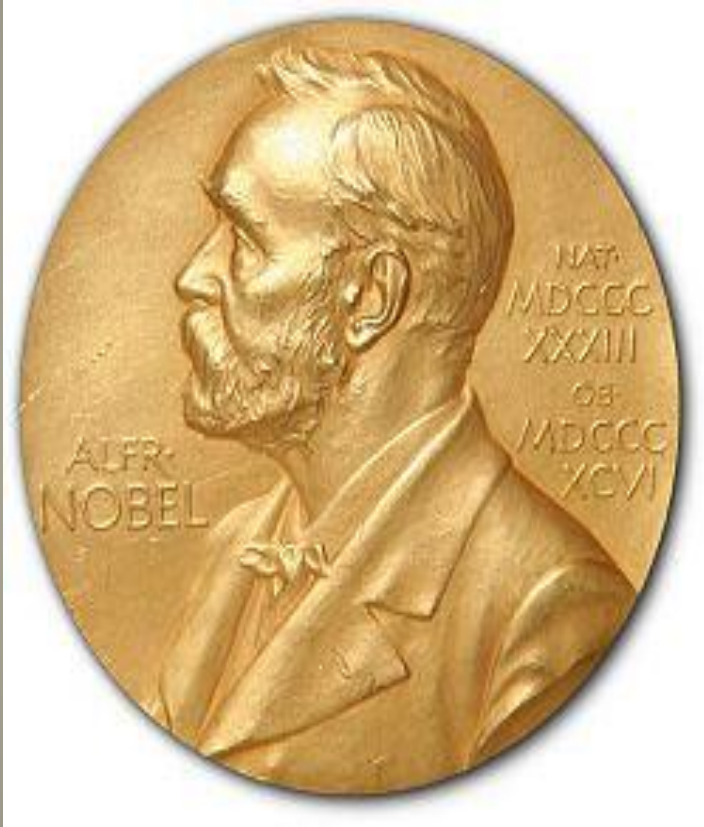
Нобель ніколи не допускав думки про те, що динаміт буде використовуватися не тільки в будівельних і гірничих роботах, а й для знищення людей. Звістка про це викликала у винахідника серцевий напад. Надалі він неодноразово робив невдалі, спроби заборонити використання цієї вибухової речовини у військових цілях.

Заво́літ Альфре́да Нобе́ля

Альфред Нобель спочатку в заповіті, складеному 14 березня 1893, висловив бажання направити кошти від своїх патентів на будівництво крематоріїв у великих містах, чим мав займатися стокгольмський Каролінський інститут. Але Папа Римський визнав кремацію неналежною формою поховання. В 1895 році Нобель склав інший заповіт, де наказав створити фонд, відсотки з якого будуть видаватися у вигляді премії тим, хто впродовж попереднього року приніс найбільшу користь людству. Зазначені відсотки відповідно до заповіту ділилися на 5 рівних частин, які призначаються для заохочення відкриттів у галузі фізики, хімії, фізіології або медицини, літератури та особливі досягнення перед людством у справі миру.

Нобелівська премія

Нобелівська премія — одна з найпрестижніших міжнародних премій, яку з 1901 року щорічно присуджують за видатні наукові дослідження, революційні винаходи або значний внесок у культуру чи розвиток суспільства. Сума премії змінюється залежно від доходів Фондації Нобеля. Заснована згідно із заповітом шведського підприємця, винахідника динаміту та філантропа Альфреда Бернарда Нобеля 1895 року. Весь свій статок (близько 31,5 млн. шведських крон) він призначив на фінансування міжнародної премії.

Премія з економіки пам'яті Альфреда Нобеля

За час існування премії було запроваджено лише одне нововведення: 1968 року Банк Швеції з нагоди свого 300-річчя запропонував виділити гроші на премію з економіки, і Нобелівський комітет взяв на себе зобов'язання з їхнього розподілу. Офіційно іменована як премія з економіки пам'яті Альфреда Нобеля вперше була присуджена 1969 року. За традицією, премії з фізики, хімії, медицини, літератури та економіки вручає в Стокгольмі в Концертному залі король Швеції.

Фотокопія диплома

Фотографія копії диплома Нобелівської премії по хімії, який був вручений Фріцу Габеру в 1919 році. Копія є частиною виставки в музеї Вроцлавського університету.

Коралева Соња і кронпринцеса Метте-Марит з гаробіками на церемонії вручення Нобелівської премії в Осло

Церемонія вручення нобелівської премії

Нобелівські лауреати вихідці з України

Хоча серед лауреатів Нобелівської премії поки що немає українців за громадянством, Україна — батьківщина 7 Нобелівських лауреатів :

1908 — Ілля Мечников, фізіологія та медицина

1952 — Зельман Ваксман, фізіологія та медицина

1966 — Йосеф Шмуель Агнон, література

1971 — Саймон Кузнець, економіка.

1981 — Роалд Гофман, хімія

1992 — Георгій Харпак, фізика

2015 — Світлана Алексієвич, література

Іван Франко

Великий український письменник, поет, вчений, публіцист і революціонер-соціаліст Іван Франко міг здобути Нобелівську премію з літератури в 1915 році. Його висувала на здобуття група філософів з Відня. (До Першої світової війни Західна Україна входила до складу Австро-Угорщини.)

На жаль, в останні роки життя Франко страждав на психічне захворювання і помер на шестидесятому році життя, не дочекавшись оголошення лауреатів. А Нобеля за літературу того року отримав французький романіст Ромен Роллан "за високий ідеалізм літературних творів, за співчуття і любов до істини".

Павло Тичина, Іван Драч, Ліна Костенко

У списку кандидатів на Нобелівську премію у номінації «Література» в 1967 році були висунуті одразу три українські поети – Павло Тичина, Іван Драч і Ліна Костенко. Ці кандидатури були висунуті засновником Гарвардського інституту україністики Омеляном Пріцаком. Однак Нобелівський комітет сприйняв цю пропозицію як «прохання з політичним підтекстом», що передбачала «спеціальну мовну експертизу, яку складно було здійснити».

Микола Бажан

Мистецька премія, отримана від радянського режиму, робила практично неможливим міжнародне визнання українських митців. Наприклад, Микола Бажан сам відмовився від висунення на Нобелівську відзнаку.

Коли професор Гарвардського університету Омелян Пріцак надіслав Миколі Платоновичу листа з пропозицією, той відповів чемною відмовою. Мотивував тим, що його доробок надто скромний.

Бажан і Пріцак добре розуміли: йшлося насамперед про популяризацію української літератури. Насправді Бажан таки знав собі ціну. Він був тоді найвизначнішим з українських поетів. Та й у Європі його трохи перекладали. А професор Пріцак обґрунтував своє подання дуже вміло й доказово, відзначивши і неперевершену формальну досконалість, і глибину філософських роздумів, закоріненість у європейську класику.

Борис Олійник

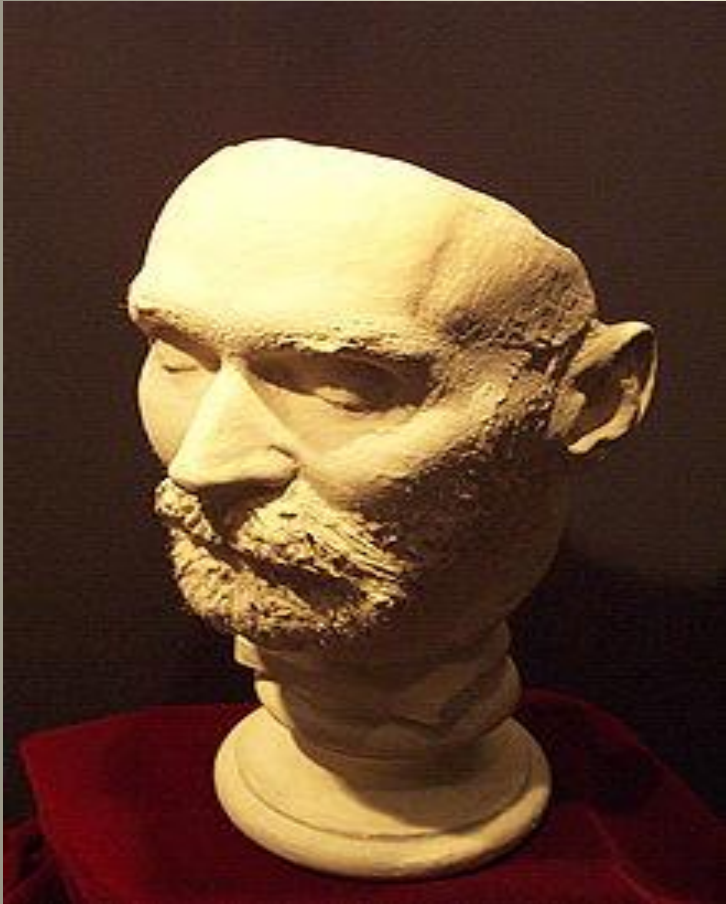

У січні 2012 року стало відомо, що НАН України подала заявку в Комітет на висування поета Бориса Олійника на здобуття Нобелівської премії, на чиєму рахунку понад сорок книг, включно з містичною книгою про першого президента СРСР М. Горбачова "Князь тьми", в якій поет, який перебував в КПРС з 1961 року, порівнював Горбачова з Антихристом.

Творчість Бориса Олійника як поетичне, естетичне явище відповідає високим критеріям Нобелівської премії. Так само моральному кодексу Нобелівського лауреата, який негласно існує в Комітеті з присудження премії, відповідає і громадянська позиція Бориса Ілліча.

Посмертна маска

Посмертна маска Альфреда Нобеля знаходиться в резиденції Нобеля в Карлскуге в Швеції.

Планета Альфреда Нобеля

13 вересня 2008 року на території Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля відбулось відкриття пам'ятного знака — меморіального символу Планета Альфреда Нобеля. Знак побудований як гранітний монумент 5 метрів заввишки, у вигляді руки, що підтримує земну кулю (діаметр 3 метри). Навколо кулі — шлейф, що в'ється вслід за фігурою жінки, богині науки, розуму й інтелекту. На поверхні земної кулі встановлені барельєфи 802-х нобелівських лауреатів, виготовлені з композитного сплаву, отриманого при утилізації бойових стратегічних ракет.

Пам'ятник А. Нобелю в Дніпрі

16 жовтня 2016 року в Дніпрі відкрили перший в Україні пам'ятник Альфреду Нобелю, встановлений на території університету економіки і права імені А. Нобеля. Ця подія сталася не випадково, вуз є засновником благодійного фонду Планета Альфреда Нобеля, який займається популяризацією нобелівського руху в Україні.

Також в університеті відкрито залу нобелівських лауреатів в номінації Економіка та проводиться раз в два роки міжнародний Нобелівський економічний форум.

*Раби, Тамм,
Аінон, Белін,
Браун, Капиця,
Ландау, Кендел,
Шарнак, Вансман,
Гофман, Кузнець
Ледерман, Метшиков,
Пастернак, Алексієвич*

РЕПЕР НОБЕЛЯ

Нобелівські лауреати – наче зірки на небі, які допомагають людству орієнтуватися на своїх шляхах, хоча їхнє світло видно не кожному. Відомо вам, скільки їх походить з України? Хто з цих видатних учених і літераторів пов'язаний з нею роками життя й роботи. А хто ще й завдячує їй власним спасінням. Примітно, що тут і про наших сучасників, адже кілька героїв цих розповідей і сьогодні біля свого верстату. Збірник не є науковою роботою. Кожен автор цієї колективної книжки намагався створити у своїх есеях лаконічні та доступні портрети лауреатів як особистостей. Чимало уваги приділено тут географічним та історичним відомостям, родинним зв'язкам, першим крокам у навчанні та шляху до успіху наших героїв. Їх долі дадуть можливість читачеві краще зрозуміти собі самого. Автор ідеї збірки – Ольга Віталіївна Пугач.

Нобелівські концерти

Прийняття рішення про присудження премії миру довірено Норвезькому Нобелівському комітету, члени якого обираються Стортингом (парламентом Норвегії) з-поміж норвезьких громадсько-політичних діячів, але вони повністю незалежні від Стортингу в ухваленні рішення про лауреата. Премія миру може присуджуватися як окремим особам, так і офіційним і громадським організаціям.

Перша церемонія вручення Нобелівських премій відбулася 10 грудня 1901 року.

Нобелівський концерт — одна з трьох складових нобелівського тижня наряду із врученням премій й Нобелівським бенкетом. Вважається однією з головних музичних подій року європейських і головною музичною подією року скандинавських країн. В ньому беруть участь найвидніші класичні музиканти сучасності. Фактично нобелівських концертів два: один проводиться 8 грудня кожного року у Стокгольмі, другий — в Осло на церемонії вручення Нобелівської премії миру.

Нобелівська Премія Миру

Відповідно до волі Нобеля Премія Миру повинна присуджуватись тому, хто зробить найбільший, або найкращий внесок в дружні стосунки між націями, в скасування або скорочення армій, що існують, та в проведення, або агітацію мирних з'їздів.

Центр громадянських свобод

України, які отримали Нобелівську премію Миру 2022

Українська правозахисна організація, заснована у 2007 році. Здійснює моніторинг та аналіз законопроектів на відповідність стандартам дотримання прав людини, провадить громадський контроль над діями правоохоронних органів, судів та місцевої влади, над розслідуванням злочинів, вчинених під час Євромайдану, займається документуванням політичних переслідувань у тимчасово окупованому Криму, фіксацією порушень прав людини та воєнних злочинів на Донбасі, просвітництвом у сфері прав людини та демократії, програмами міжнародної солідарності тощо.

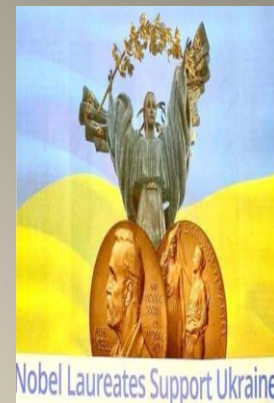
«Ми не чекали на таке рішення Нобелівського комітету. Для нас це важливо, бо це відкриває можливості донести наші меседжі світу».

Для правозахисників Нобелівська премія миру - важливий інформаційний привід говорити про тисячі цивільних, яких росіяни викрали і утримують на окупованих територіях і в РФ.

Утримання цих людей за ґратами є грубим порушенням норм міжнародного права. Вони не є військовополоненими. Вони - цивільні. Вони мають бути звільнені без будь-яких умов і без обмінів. Світ ще погано розуміє цю проблему, і ми будемо використовувати кожен майданчик, щоб її донести

Відкритий лист Лауреатів Нобелівської премії на підтримку українського народу

Близько двохсот лауреатів Нобелівської премії підписалися під розміщеним 2 березня 2022 року відкритим листом на підтримку українського народу та вільної незалежної української держави перед обличчям російської агресії. *«Подібно до того, як нацистська Німеччина напала на Польщу у 1939 році (використовуючи подібні трюки та фальшиві провокації) та на Радянський Союз у 1941, уряд Російської Федерації під проводом президента Путіна розпочав необґрунтовану військову агресію – ніщо інше як війну – проти сусідньої держави, України. Усі разом ми засуджуємо ці військові дії та заперечення президентом Путіним самої легітимності існування України»,* – зазначають автори звернення, підкреслюючи, що *«тут ми ретельно добираємо слова, оскільки не віримо, що російський народ грає свою роль у цій агресії».* *«Ми об'єдналися навколо цього звернення, щоб закликати російський уряд припинити вторгнення до України та вивести свої війська з України»,* – наголошується в листі. Звернення завершується словами: *«Ми поважаємо спокій та силу українців. Ми з вами. Наші серця лнуть до родин та друзів усіх, українців та росіян, хто вже загинув чи поранений. Хай прийде мир до нашого прекрасного світу».*